

УДК 811.111'373'42

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307–4604.2022.2\(49\).268208](https://doi.org/10.18524/2307–4604.2022.2(49).268208)

СЕМАНТИЧНІ СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Руда А. В.

старший викладач,

Одеський національний морський університет

<https://orcid.org/0000–0001–7353–3914>

Дане дослідження присвячене етимологічному аналізу англomовних туристичних термінів, а саме — семантичних способів утворення зазначених лексичних одиниць. Туристична галузь та її терміносистема є актуальним об'єктом дослідження в умовах сучасного глобалізованого світу. У роботі використано етимологічний аналіз як основний метод дослідження. Внутрішньомовне запозичення, що супроводжується термінологізацією, спеціалізацією, розширенням, метафоризацією загальноживаного значення слова, метонімічним перенесенням значення загальноживаного слова можна вважати лексико-семантичним способом терміноутворення. Особливу групу серед односкладових термінів утворюють терміни, обсяг значення яких у спеціальній лексиці аналогічний обсягу їх значень у загальноживаній мові. Це терміни, утворені шляхом термінологізації загальноживаного значення слова. Розвиток значення подібних спеціальних лексем відбувалося поступово, в міру збагачення людини досвідом та формування в неї наукових понять. Туристичні терміни, які були утворені на основі семантичних зрушень, що породили значну невідповідність між їхніми старими значеннями та новими поняттями, які вони стали називати, виникли на основі розширення значення існуючих у мові слів. У туристичній термінології досить чітко представлено невелику групу простих спеціальних одиниць, які були утворені за допомогою метафоризації значення загальноживаного слова. Метафоризація значення загальноживаних слів зазвичай відбувається спочатку з урахуванням зовнішнього подібності, а пізніше — з урахуванням подібності функцій званих об'єктів. Деяка кількість термінів утворюється за допомогою звуження, спеціалізації значення, що може бути свідченням того, що відповідна термінологія починає виділятися із загальнопобутової мови та усвідомлюватись як спеціальний пласт лексики.

Ключові слова: туристичні терміни, термінологізація, спеціалізація, розширення значення, метафоризація.

SEMANTIC WAYS OF FORMING TOURISM TERMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Ruda A. V.

Senior lecturer,

Odessa National Maritime University

This study is devoted to the etymological analysis of English tourism terms, namely, the semantic ways of forming the specified lexical units. The tourism industry and its terminological system are a relevant object of research in the conditions of the modern globalized world. The work uses etymological analysis as the main research method. Intralingual borrowing accompanied by terminologicalization, specialization, expansion, metaphorization of the commonly used meaning of a word, metonymic transfer of the meaning of a commonly used word can be considered a lexical-semantic way of term formation. A special group among monosyllabic terms is made up of terms whose scope of meaning in the special vocabulary is similar to the scope of their meanings in common language. These are terms formed by terminologicalizing the commonly used meaning of the word. The development of the meaning of such special lexemes took place gradually, as the language was enriched with experience and formed scientific concepts. Tourism terms, which were formed on the basis of semantic shifts, which gave rise to a significant discrepancy between their old meanings and the new concepts that they began to name, arose on the basis of the expansion of the meaning of existing words in the language. In tourism terminology, a small group of simple special units, which were formed by metaphorizing the meaning of a commonly used word, is quite clearly presented. Metaphorization of the meaning of commonly used words usually takes place first taking into account the external similarity, and later — taking into account the similarity of the functions of the so-called objects. A certain number of terms is formed by means of narrowing, specialization of the meaning, which may be evidence that the corresponding terminology begins to stand out from the everyday language and is perceived as a special layer of vocabulary.

Key words: *tourist terms, terminology, specialization, expansion of meaning, metaphorization.*

Вступ. Результатом розвитку цивілізації, засобом фіксації фактів її історії та одним із засобів її формування є мова і, насамперед, спеціальна лексика — сукупність лексичних одиниць (термінів) спеціальних областей знань, що утворює особливий пласт словникового складу. Саме цей прошарок лексики найбільш легко піддається свідомому регулюванню та впорядкуванню. У термінології найбільш наочно виявляється зв'язок розвитку мови з історією матеріальної та духовної культури народу [Прима, 2014].

Дане дослідження присвячене етимологічному аналізу англійських туристичних термінів, а саме — семантичних способів утворення зазначених лексичних одиниць. Туристична галузь та її терміносистема є актуальним об'єктом дослідження в умовах сучасного глобалізованого світу. У роботі використано етимологічний аналіз як основний метод дослідження.

Результати і обговорення. Результати історичного дослідження свідчать, що кілька моноксемних термінів даної області з'явилися в результаті внутрішньомовного запозичення. Внутрішньомовне запозичення, що супроводжується термінологізацією, спеціалізацією, розширенням, метафоризацією загальноживаного значення слова, метонімічним перенесенням значення загальноживаного слова можна вважати лексико-семантичним способом терміноутворення. У ході дослідження моноксемних спеціальних одиниць англійської термінології туризму був проведено діахронічний аналіз, який продемонстрував такі результати.

Особливу групу серед односкладових термінів утворюють терміни, обсяг значення яких у спеціальній лексиці аналогічний обсягу їх значень у загальноживаній мові. Це терміни, утворені шляхом термінологізації загальноживаного значення слова. Розвиток значення подібних спеціальних лексем відбувалося поступово, в міру збагачення людини досвідом та формування в неї наукових понять.

Як приклад можна навести слово *cancellation*, визначенням якого слугувала наступна дефініція: *the annulling of a legal document (анулювання юридичного документа) (1535) [Oxford English Dictionary]*. Приблизно з 1953 року цей термін поряд із загальноживаним словом має й більш вузьке значення: *the action or fact of canceling a seat, room, place, etc. that has been reserved (процес або факт скасування місця, номера, кімнати та ін., які були заброньовані)*» [Oxford English Dictionary]. Слід зазначити, що цей термін утворено з урахуванням латинського елемента.

Слово *administrator*, що має латинську основу, вперше було зафіксовано в 1533 зі значенням: «one who administrates, who manages, carries on (той, хто керує, веде справу)» [Oxford English Dictionary]. В результаті термінологізації дана лексема має значення: «деякі особливості, які використовуються в управлінні і організації, компанії, інституті, тощо (той, чия робота пов'язана з керівництвом та організацією компанії, установи тощо)» [Longman Dictionary of Contemporary English].

Цікавим щодо утворення є слово *itinerary*. Тут можна говорити про два способи творення, залежно від значення, яке він відображає. Будучи заснованим на латинському елементі, воно було схильне до термінологізації і приблизно в 1432 було зафіксовано зі значенням «маршрут» («a line or course of travel (шлях або напрямок подорожі)» [Oxford English Dictionary]). Значення «путівник» («a book describing a route by land or sea, or tracing the course of the roads in a region or district, with measurements of distance, accounts of places and objects of interest, and other information for travellers, a road -book, guide-book (книга, що описує маршрут по суші чи морю; або відображає напрям доріг регіону чи району з показниками відстаней, описом визначних пам'яток та іншою інформацією для мандрівників; дорожній довідник, путівник)» [Oxford English Dictionary]) воно придбало пізніше, приблизно 1538 року, внаслідок розширення значення загальноновживаного слова.

Лексема *hostel* року була запозичена в 1250 з французької мови зі значенням *a place of sojourn* (місце тимчасового проживання) [Oxford English Dictionary]. З 1384 року формується значення, яке включає цей термін у досліджувану групу *public house of lodging and entertainment for strangers and travellers; an inn, a hotel* (готель, що включає розміщення та розваги для гостей та мандрівників; заїжджий двір, готель)» [Oxford English Dictionary].

Запозичене з французької мови в 1200 році слово *pilgrim* було піддано процесу термінологізації і дещо змінило своє значення з «one who travels from place to place (той, хто пересувається з місця на місце)» [Oxford English Dictionary] на «one who journeys» (usually a long distance) до певного місця, як *act religious devotion* (той, хто здійснює поїздку (як правило на далекі відстані) до священних місць, як акт релігійного обряду)» (1225) [Oxford English Dictionary].

Лексема *service* запозичена з французької мови зі значенням «the fact of serving a master (факт служіння хазяїнові)» [Oxford English Dictionary] (1320). Через термінологізацію загальноновживаного значення лексема «*service*» стає туристичним терміном зі значенням «the act or manner of serving guests, customers, etc., in shop, hotel, restaurant, etc. (Акт або манера обслуговування гостей, клієнтів тощо в магазині, готелі, ресторани тощо)» [Skeat, 1958]. Датою утворення цього терміна слід вважати кінець XVI століття.

Лексема *suite*, запозичена в 1716 році з французької мови, мала значення «number of rooms forming a set used together by a person, family

or company of persons (ряд кімнат, що утворюють групу, використовувану одноразово однією людиною, сім'єю або компанією людей)» [Oxford English Dictionary]. В результаті термінологізації лексема набула значення, що відноситься до досліджуваного семантичного поля, а саме: «a номер connected rooms in hotel forming one living unit (ряд сполучених кімнат у готелі, що утворюють один житловий осередок)» [Skeat, 1958]. Датою утворення даного терміна слід вважати середину XX століття.

Туристичні терміни, які були утворені на основі семантичних зрушень, що породили значну невідповідність між їхніми старими значеннями та новими поняттями, які вони стали називати, виникли на основі розширення значення існуючих у мові слів.

Як приклад можна навести слово *alpinist*, при запозиченні його з французької мови приблизно в 1881 році значення було наступне «one devoted to Alpine climbing (той, хто захоплюється сходженням в Альпи)» [Oxford English Dictionary]. На сьогоднішній день у досліджуваній термінології це слово має ширше значення, а саме: «a mountaineer who climbs in medium-sized glaciated mountain areas such as the Alps (альпініст, що займається сходженням на середнього розміру вкриті льодами гірські масиви, такі як Альпи)» (початок XX століття) [Oxford English Dictionary].

Слово *cabin*, запозичене з первісним значенням французької мови: «a temporary shelter of slight materials; a tent, booth, temporary hut (тимчасове укриття з тонкого матеріалу: намет, кіоск, тимчасова хатина)» (1382 р.) [Oxford English Dictionary] набуло пізнішого значення, яке і робить його терміном у досліджуваній лексико-семантичній групі: 2) маленька кімната на узбіччі в якій ви живете або виїжджаєте (маленька кімната на кораблі, в якій живуть або ночують); 3) an area inside a plane where the passengers sit or where the pilot works (зона всередині літака, де сидять пасажери чи працюють пілоти)» (кінець XVI століття) [Oxford English Dictionary].

Спосіб розширення значення загальноновживаного слова також був продуктивним у творенні термінів, заснованих на латинських елементах. Прикладом є термін *excursion*. В 1579 слово «*excursion*» зафіксовано у словнику зі значенням «the action of running out; running for extremes (процес вибігання, прагнення до найвіддаленішого)» [Oxford English Dictionary]. Приблизно через 100 років, 1699 рік, формується нове значення «a journey, expedition, або ramble from one's home, or

from any place with the intention of returning to it (подорож, експедиція чи прогулянка, відхід з місця з наміром повернутися туди)» [Oxford English Dictionary].

У туристичній термінології досить чітко представлено невелику групу простих спеціальних одиниць, які були утворені за допомогою метафоризації значення загальноживаного слова. Метафоризація значення загальноживаних слів зазвичай відбувається спочатку з урахуванням зовнішнього подібності, а пізніше — з урахуванням подібності функцій званих об'єктів.

Слово *track* запозичене з французької мови зі значенням *the mark, або series of marks, left by the passage of anything; a series of footprints* (позначка чи серія позначок, зупинена чимось; серія слідів) (1470 р.) [Oxford English Dictionary]. В результаті метафоризації сформувалося нове значення «*a continuous line of pair of rails and space between them, on which railway vehicles travel* (лінія пари рейок, що триває, а також місце між ними, на яких пересувається залізничний транспорт)» (1805 р.) [Oxford English Dictionary].

Метонімічний перенесення значення передбачає перенесення значення, заснований на суміжності понять. У досліджуваній англійській терміногрупі виявлено декілька таких лексем. Слово «*berth*» утворено від слова «*bear*» (переносити) зі значенням «*a sleeping place in railway carriage or elsewhere* (місце для сну в залізничному вагоні або деінде)» (1806 р.) [Oxford English Dictionary]. У разі використано вид метонімії «процес — знаряддя процесу».

Як приклад можна навести також термін *fare*. Як слово «*fare*» вперше було зафіксовано у 1000 році зі значенням «*a going, journeying; voyage* (ходіння, переміщення; подорож)» [Oxford English Dictionary]. У 1425 було зафіксовано нове значення: «*cost of conveyance* (вартість перевезення)» [Oxford English Dictionary]. Слід зауважити, що первісне значення цього терміну сьогодні використовується лише у текстах стилістично маркованих як поетичні.

Деяка кількість термінів утворюється за допомогою звуження, спеціалізації значення, що може бути свідченням того, що відповідна термінологія починає виділятися із загальнопобутової мови та усвідомлюватись як спеціальний пласт лексики.

Лексема *schedule* є запозиченням з французької мови, датована 1397 роком. Початкове її значення — «*slip or scroll of parchment or paper containing writing; a short note* (листок або сувій пергаменту або папе-

ру, що містить запис; коротка пам'ятка)» [Oxford English Dictionary]. Розвинула своє значення «зміст написаного», саме «*a time-table* (розклад)» (1863 р.) [Oxford English Dictionary].

Слово «*passenger*» було запозичене з французької мови, позначаючи *a traveller, wayfarer* (мандрівник, мандрівник) (1330) [Oxford English Dictionary]. Надалі вже в рамках англійської лексики значення його дещо змінюється — «той, хто подорожує або пересувається на судні або транспортному засобі» (1511 р.) [Oxford English Dictionary].

Висновки. Внутрішньомовне запозичення, що супроводжується термінологізацією, спеціалізацією, розширенням, метафоризацією загальноживаного значення слова, метонімічним перенесенням значення загальноживаного слова можна вважати лексико-семантичним способом терміноутворення. Особливу групу серед односкладових термінів утворюють терміни, обсяг значення яких у спеціальній лексиці аналогічний обсягу їх значень у загальноживаній мові. Це терміни, утворені шляхом термінологізації загальноживаного значення слова. Розвиток значення подібних спеціальних лексем відбувалося поступово, в міру збагачення людини досвідом та формування в неї наукових понять. Туристичні терміни, які були утворені на основі семантичних зрушень, що породили значну невідповідність між їхніми старими значеннями та новими поняттями, які вони стали називати, виникли на основі розширення значення існуючих у мові слів. У туристичній термінології досить чітко представлено невелику групу простих спеціальних одиниць, які були утворені за допомогою метафоризації значення загальноживаного слова. Метафоризація значення загальноживаних слів зазвичай відбувається спочатку з урахуванням зовнішнього подібності, а пізніше — з урахуванням подібності функцій званих об'єктів. Деяка кількість термінів утворюється за допомогою звуження, спеціалізації значення, що може бути свідченням того, що відповідна термінологія починає виділятися із загальнопобутової мови та усвідомлюватись як спеціальний пласт лексики.

Список літератури

- Прима В. В. Функціонування англійської туристичної термінології у північній Україні. *Записки з романо-германської філології*. Одеса, 2014. Випуск 1 (32). С. 127–132.
Oxford English Dictionary. Second Edition / J. A. Simpson and E. S. C. Weiner. Clarendon Press. (Vol. 1–20). Oxford, 1989.

Skeat W. W. An etymological dictionary of English language. Oxford, Clardon Press, 1958. 780 p.

References

Прыма, V. V. (2014). Funktsionuvannya anhломovnoyi turystychnoyi terminolohiyi u putivnykakh po Ukraini. *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi*. Odesa, Vypusk 1 (32). 127–132.

Oxford English Dictionary (1989). Second Edition / J. A. Simpson and E. S. C. Weiner. Clarendon Press. (Vol. 1–20). Oxford, 1989.

Skeat, W. W. (1958). An etymological dictionary of English language. Oxford, Clardon Press.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2022 року